

Misforstået solidaritet

Henrik Jacobsen Kleven, Claus Thustrup Kreiner og David Dreyer Lassen
Økonomisk Institut, Københavns Universitet

I *Weekendavisen Ideer* den 4. marts kritiserer en række velfærdsstatsforskere (Green-Pedersen, Nørgaard, Klitgaard og Goul Andersen) vores artikel ”Velfærd på amerikansk?” bragt den 18. februar, en artikel som de nævnte forskere finder deprimerende. Vores intension var ingenlunde at bidrage til depression blandt danske velfærdsstatsforskere, men derimod at fremføre en række pointer vedrørende velfærdsstatens størrelse og udformning i Danmark og andre lande.

De fire forskeres kommentarer indeholder en række basale misforståelser. Det hævdes for det første at vi har givet udtryk for den opfattelse, at den politiske opbakning til velfærdsstaten alene er baseret på en økonomisk logik. Det tyder på en meget overfladisk læsning af vores artikel, hvori det tydeligt fremgår at vores syn på velfærdsstatens opståen, indretning og politiske opbakning i forskellige lande baserer sig på en kombination af historiske, politiske, juridiske, racemæssige og holdningsmæssige faktorer. Økonomiske faktorer spiller formentlig en ret ubetydelig rolle i forklaringen på den stærke støtte til den universelle velfærdsstat i Skandinavien og den tilsvarende modstand i f.eks. USA og England.

Det påstås yderligere at vi ikke har forstået den komparative velfærdsstatsforsknings argumentation, nemlig ”at bestemte indretninger af velfærdsstaten skaber bestemte politiske holdninger.” Mere konkret er argumentet at universalisme i velfærdsstaten i sig selv skaber bred politisk opbakning til velfærdsstaten og dermed sikrer en stor velfærdsstat. Vi forstår godt argumentet, vi er bare ikke overbevist om dets holdbarhed.

Vi kender ikke til overbevisende empiriske undersøgelser, der kan påvise en årsagssammenhæng mellem graden af universalisme og velfærdsstatens størrelse. Hypotesen er svær at teste, bl.a. fordi vi i samfundsvidenskaben sjældent har mulighed for at lave kontrollerede forsøg. Green-Pedersen m.fl. påpeger at den danske middelklasse udtrykker stor solidaritet med de svage i samfundet og stor støtte til den universelle velfærdsstat. Men det betyder ikke at det er universalismen der har skabt disse holdninger. Det kunne forholde sig omvendt: At det er de politiske holdninger i Danmark (en stærk tiltro til den store, universelle velfærdsstat) der har været afgørende for universalismens indførelse.

Vores centrale argument er at velfærdsstaten ikke bare skaber holdninger, som velfærdsstatsforskerne mener, velfærdsstaten skabes også af holdninger. Velfærdsstaterne i de vestlige lande blev opbygget fra slutningen af det 19. århundrede og op gennem det 20. århundrede, altså efter demokratiets indførelse i den vestlige verden og som en naturlig konsekvens heraf. Det virker helt oplagt, at de politiske valg der blev og bliver truffet i relation til velfærdsstatens størrelse og udformning i forskellige lande afspejler vælgernes holdninger i de pågældende lande. Når USA ikke har indført generøse og universelle velfærdsprogrammer afspejler det en historisk modstand mod den politik blandt amerikanske vælgere. I Danmark var de politiske holdninger og omstændigheder helt anderledes, hvilken gav sig udslag i den førte politik. Green-Pedersen m.fl. kalder dette argument absurd. Vi finder det ganske ligetil.

Et yderligere punkt i velfærdsstatsforskernes indlæg er at den universelle velfærdsstatsmodel ikke involverer bestikkelse af middelklassen. Det hævdes at der hos middelklassen skabes en betinget solidaritet med de svage grupper, som følge af ”at velfærdsstaten også dækker deres [middelklassens] velfærdsbehov.” Nu lyder solidaritet pænere end bestikkelse, men som citatet tydeliggør er der tale om købt solidaritet. Vores pointe er omvendt at middelklassen i Danmark, selv uden købt solidaritet, bekymrer sig om den fattige del af befolkningen og derfor er villig til at sikre dem en anstændig levestandard uden selv at skulle modtage velfærdsydelse – der så i øvrigt er betalt af middelklassen selv.

Udviklingen af velfærdsstaten igennem de sidste 30 år har været muliggjort af en kraftig stigning i antallet af arbejdsdygtige i forhold til antallet af børn og ældre samt af en fordobling i det samlede skattetryk. Vi ved at den demografiske udvikling snart vender den modsatte vej. Derudover vil mulighederne for en fortsat stigning i skatterne begrænses af den globaliserede verdensøkonomi og af befolkningens tilsyneladende modvilje mod yderligere skattestigninger. Dette skaber et behov for en øget prioritering i velfærdsydelserne. I vores øjne bør man da i højere grad forsøge at målrette ydelserne mod de svageste grupper i samfundet. Velfærdsstatsforskerne hævder, at en sådan prioritering vil svække solidariteten med de svage og få opbakningen til velfærdsstaten til at forsvinde. Men er det virkelig rigtigt at medfølelsen og solidariteten med den handicappede, den lavtlønnede enlige mor, den arbejdsløse eller pensionisten uden andet end folkepensionens grundbeløb vil blive mindre, hvis middelklassen og de mere velstillede i Danmark fik 1.000 kroner mindre i velfærdsydelser og til gengæld betalte 1.000 kroner mindre i skat? Vi tvivler på det.